

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Haridusteaduste instituut
Õpetajahariduse õppekava

Sirly Hiimäe

**PAARISTUNDIDE SISSEVIIMINE TALLINNA ARTE GÜMNAASIUMIS
KOOSTÖÖS TULEVIKOOLI PROGRAMMIGA**

Lõpueksami praktiline uurimuslik töö

Vastutav juhendaja: lektor Ingrid Koni

Juhendaja: nooremlektor Pihel Hunt

Tartu 2022

Kokkuvõte

Paaristundide sisseviimine Tallinna Arte Gümnaasiumis koostöös Tulevikooli programmiga

Tegevusuuringu fookuses on koolipäeva disainimisel paaristundide sisseviimiseks tehtavate probleemkohtade kaardistamine õpetajatasandil. Peamiseks väljakutseks on paaristundide ülesehitus ja sellega kaasnev tunni eesmärgistamine, mis tekitab probleeme kolleegidele, kes pole läbinud õpetajakoolitust ja/või on nende õpetajakoolitus vaja viia vastavusse nüüdisaegse õpikäsitusega. Probleemi lahendamiseks kaardistatakse antud tegevusuuringus kolleegide koolitusvajadused, viiakse läbi tunnivaatlused, mille abil on võimalik välja selgitada muutustega kaasnevad kitsaskohad.

Tegevusuuringu käigus selgitati välja peamised probleemkohad, milleks olid paaristundide struktureerimine, nende abil ainekava läbimine, paaristundidele ülemineku ettevalmistamine ja ajamahukus. Õpetaja peab seniharjutud süsteemi asendama uuega, väljudes mugavustsoonist.

Tegevusuuringust jõutakse läbi teha vaid üks tsükkel, kuna paaristundide sisseviimine jõustub 2022/2023.

Märksõnad: paaristund; tegevusuuring, muutuste juhtimine, õpetajatasand, koolipäev

Abstract

Introduction of block lessons at Tallinn Arte Gymnasium in cooperation with the Future School Program

The aim of this action research is to describe and map the phenomena connected to change management at the teacher level, when the challenge is the structure of block lessons and the associated lesson aims.

The main problem areas were identified in the course of the action research. These include the structure of block lessons; covering the national syllabus in block lessons; the transition period to the block lessons being time and energy consuming; needing a lot of preparation; the necessity to find a new system of teaching; teachers having to leave their comfort zone.

This action research will not be completed, as the practical implementation of the changes will take effect in the new academic year.

Keywords: block lessons, action research, change management, teacher level, school day

Sisukord

Probleemi tuvastamine ja eesmärk.....	5
Uuringu planeerimine ja läbiviimine.....	7
Olukorra kaardistamine.....	8
Valim ja andmekogumine.....	9
Andmeanalüüs.....	9
Sekkumine.....	11
Tulemused.....	12
Uuringu piirangud ja edasised tegevused.....	15
Autoruse kinnitus.....	16
Kasutatud kirjandus	17
Lisad	16

Probleemi tuvastamine ja eesmärk

Tallinna Arte Gümnaasium (edaspidi TAG) on üldhariduslik õppeasutus, milles õpib õppeaastal 2021/2022 980 õpilast ning koolipere õpetajate ja abipersonaliga küündib 80 inimeseni. TAG on 40-aastase koolitraditsiooniga õppeasutus, mille õppesuunad põhikoolis jagunevad keele-reaal; ettevõtlus-majandus; keskkond-spordi ning jalgpalli õppesuundadeks ning gümnaasiumiastmes tervishoiu; jalgpalli; sport-psühholoogia; humanitaar ja reaaloõppesuundadeks (Tallinna Arte Gümnaasium s.a).

TAG lähtub oma koolis 2022 - 2032 arengukava uuendamisel sõnastatud missioonist: „Koostöös perede ja kogukonnaga, säilitades omanäolisuse ning traditsioonid, toetame õppija kujunemist ennastjuhtivaks, mitmekülgeks, Eesti rahvuslikku kultuuri kandvaks kodanikuks.“ Toetamaks ennastjuhtivat õppijat, planeeritakse TAG-s läbi viia koolipäeva disain, mille raames saab rakendada nüüdisaegset õpikäsitust laiahaardelisemalt mitme erineva nurga alt: tunni eesmärgistamine; liikumispauside korrapärane sisseviimine; tagasisidestamine ja kõige selle lõpus on ennastjuhtiv õppija (Tallinna Arte Gümnaasium, 2021).

Nüüdisaegne õpikäsitus (edaspidi NÕK) on TAG-s varasemalt juba rakendatud, kuid kõiki osised pole veel täielikult kasutusele võetud. Näiteks pole ühtlustatud tagasiside võtmise meetodeid õpilastelt ja õpetajad ei tegele korrapäraselt refleksiooniga. Need vastused tulid välja jooksvalt õpetajavaheliste arutelude käigus mitmete kooliaastate vältel toimunud erinevates töögruppides. Samas on õpetajaid, kes tegelevad ainetevaheliste lõiminguga ja rakendavad kaasaegse klassiruumiga kooskõlas olevaid meetodeid (Õpikäsilus: Teooriad..., 2017.)

Haridus ja Noorteameti iga-aastasest laiamahulistest rahuloluuuringutest (Lutsoja *et al.*, 2021) joonistusid mitmed seigad õpilastepoolsest koolipäeva korraldusega seotud tegevustest. Nende seikade väljajoonistumine viis kooli õpetajaskonna õppeaastatel 2020/2021 toimunud aruteludeni, kus selgus, et muutuste sisseviimisega tekib õpilase päevakoormuse vähenemine, kergem koolikott, suureneb koolirõõm, on vähem koduseid töid ning õpilasel on võimalik mitmekülsemalt tundides kaasa lüüa. Käesolev tegevusuuring keskendub mahupiirangute tõttu just nendest aruteludest väljakasvanud koolipäeva disainimise vajalikkusele. Samuti võimaldab koolipäeva disain rakendada kaasava hariduse printsiipe senisest enam, võimaldades õppija suhtes rakendada terviklikku lähenemist (Häidkind & Oras, 2016).

Toetamaks ennastjuhtivate õppijate kujunemist, planeeritakse koolipäeva disaini tunnipikkuse muutmisel, kavandatakse teha 90-minutilised tunnid seniharjutud 45-minutiliste tundide asemel. Muutuste juhtimiseks ja läbiviimiseks liitus TAG 2021. õppeaastal Tallinna Ülikooli programmiga Tulevikukool (Tulevikukool s.a), mille juhendamisel ja kureerimisel koolipäeva disainimiseks tehakse mitmeid ettevalmistusi. Tulevikukooli programmiga liituti, kuna nende tegevuskava toetab muutuste struktureerimist ja kaardistab kooli vajadused muutustega toimetulekuks. Koolipäevisain on aga paaristundide sisseviimisega võrdlemisi suur muudatus ning vajab sellekohast täiendavat juurdeõpet kogu kooliperele

Koolipäeva disainimise muutmise kaardistamisel ilmnes, et probleemkohaks on paaristundide ülesehitus. Sellega kaasnev tunni eesmärgistamine tekitab muutusena probleeme kolleegidele, kes pole läbinud õpetajakoolitust ja/või on nende õpetajakoolitus vaja viia vastavusse nüüdisaegse õpikäsitusega.

Paaristundidega on võimalik vabaneda õpetajate peamisest mõtteviisist, et ainult loeng on õige tund. Oluline on parendada õpetamisharjumusi, mis tekitavad õpetajas probleeme: kuidas paaristundi struktureerida; kas paaristundidega jõuab ettenähtud ainekava läbida; paaristundidele üleminek nõuab väga suurt ettevalmistust ja on ajamahukas; õpetaja peab seniharjutud süsteemi asendama uuega; õpetaja peab väljuma mugavustsoonist. Samuti saab välja tuua asjaolud, et õpetaja kaasab tunniplaneerimisse õpilased ning tunnitegevused peavad vastavuses olema õpilase vanusega (Making the Most s.a.).

Tegevusuuringu maht võimaldab lähemalt vaadelda ühte muutuse sisseviimise tasandit, milleks on õpetamistasand (teised tasandid on juhtkonna tasand ja õpilasetasand). Seega on antud töö keskmeks viimatinimetatu, mille puhul tuleb vaatluse alla muutuse juhtimise printsiipi, mida silmas pidada keskkonna loomisel ja osalejate motivatsiooni hoidmisel, et paaristundidele üle minna.

Kuna tegemist on innovaatilise uuendusega TAG-is, on olulisel kohal muutuste sisseviimisel lähtuda mitmest keerulisest olukorrast nagu aeg ja ressursid, mis võivad tekitada kolleegides vastasseisu. Väljend "vastuseis muutusele" pärineb Kurt Lewini (1951) muutuste juhtimise teooriast ning tema tähenduses viitas see organisatsiooni kui süsteemi tasandi takistusele, mis võis võrdselt mõjutada nii juhte kui töötajaid. Ajas liikus edasi mõiste, aga mitte algne tähendus. Uus tähendus – töötaja psühholoogiline vastuseis, isiklik konflikt töötaja ning juhi vahel – on süvenenud ning muutunud mõttemalliks (Dent & Goldberg, 1999). Selliste situatsioonide leevendamiseks on vajalik pidada dialoogi kui pidevat ja süsteemset kommunikatsioonivahendit muutuse nähtavaks tegemisest; tähenduslikkust kui

muutuses osalejate arusaamade ja vajaduste välja selgitamist ning nende teadmiste ja oskuste väljaselgitamist ja viimasena omanditunnet kui ühist eesmärkide loomist ja tegevusplaanide kavandamist (Akkerman & Bakker, 2011).

Eesmärk on kaardistada paaristundide süsteemile ülemineku probleemkohad ja leida lahendused nende ületamiseks. Muudatus, mida soovitakse sisse viia, on koolipäeva disain, rakendades 2022/2023 õppeaastast ülekoolliselt kõikides vanuseastmetes paaristundide süsteemi. Sellest lähtuvalt on ka käesoleva tegevusuuringu kesksed järgmised küsimused:

- missugused on õpetajatasandil paaristundide süsteemile ülemineku kõige suuremad probleemkohad?
- mida on selleks vaja teha, et neid probleemkohti ületada?
- millised paranduskohad ilmnesid vaatlustes?

Uuringu planeerimine ja läbiviimine

Tegevusuuring on sotsiaalsete olukordade uurimine, mille viivad läbi praktikud eesmärgiga parandada teatud erialase tegevuse kvaliteeti. See on olemuselt nagu mistahes muu akadeemiline lähenemisviis – teaduslik uuring, millele kehtivad süsteemsuse ja täpsuse nõuded. Tegevusuuringus lähtutakse praktilistest küsimustest ja on suunatud erialase tegevuse arendamisele, ta on loomult perioodiline, analüüsivõimet vajav, koostööpõhine ja kogukonnakeskne. Tegevusuuring hõlmab järgmisi etappe: uuringu kavandamine; andmete kogumine ja analüüs; tegevus; andmete kogumine; andmete analüüs; aruandlus (Löfström, 2011).

Tulevikooli programmiga koostöös moodustati TAG-s töögrupp, kes terve õppeaasta jooksul tegeles koolipäeva disainiga seotud ülesannetega. Töögrupi kokkupanekul lähtuti põhimõttest, et sinna on kaasatud õppejuhid (ühe ülesanneteks on koolipäeva toimimine; teise ülesanneteks on kooli tunniplaani ja tööplaani koostamine); üks loodusainete õpetaja, klassiõpetaja; üks võõrkeelte õpetaja; üks eesti keele ja kirjanduse õpetaja ning kooli psühholoog – et meeskond oleks võimalikult mitmekülgne ning tegus.

Tulevikukooli meeskonnaga koostöös, kes hõlbustab paaristundide sisseviimisega seotud muudatusi, saab tuua välja Eisenschmidt jt (2020) kirjeldused Tulevikukooli programmi seitsmeetapilisest ülesehitusest. See hõlmab ühe õppeaasta jooksul paralleelselt nii muutuste juhtimist kui ka protsessi hindamiseks tõendite kasutamist, mille keskmes on uute

praktikate rakendamine. Projektis osaleb TAG õppeaastal 2021/2022 ja läbib selle jooksul kõik alljärgnevad etapid. Avategevuste käigus luuakse koolis juhtmeeskond, kuhu kuuluvad kooli juhtkonna ja õpetajate esindajad. Teises järgus keskendutakse eesmärgile ja selle saavutamiseks luuakse tegevuskava. Kolmandas järgus on fookuses osapooled, kellele on oluline muutust selgitada, põhjendada ning vajadusel neid ka kaasata. Väljakutsete järgus tegeletakse õpetajate motivatsiooni mõjutavate teguritega ning leitakse viise, kuidas seda toetada. Edasises järgus tehakse vahekokkuvõtteid ja hinnatakse, kuhu on muutuste rakendamisega jõutud. Muutuste jätkusuutlikkuse järgus antakse hinnang, kuidas on muutus seotud ja toetatud koolikultuuri eri tasanditega. Viimases etapis kavandatakse jätkutegevused, mille eesmärk on kindlustada loodud praktikate püsijäämine (Eisenschmidt et al., 2020).

Tulevikukooli meeskonnaga toimusid kohtumised kord kuus veebi vahendusel, kooli enda meeskond koguneb igal teisipäeval ning arutleb jooksvalt toimunud muudatuste, koolituste ja planeeritavate tegevuste tarbeks.

Kuna Eestis on koole, mis on läinud hõlpsalt üle paaristundide süsteemile, siis toimus veebikohtumine Avatud Kooliga (Avatud Kool s.a), kes jagas oma praktilisi kogemusi paaristundide sisseviimisel, tunniplaani koostamisel ja tundide struktureerimisel.

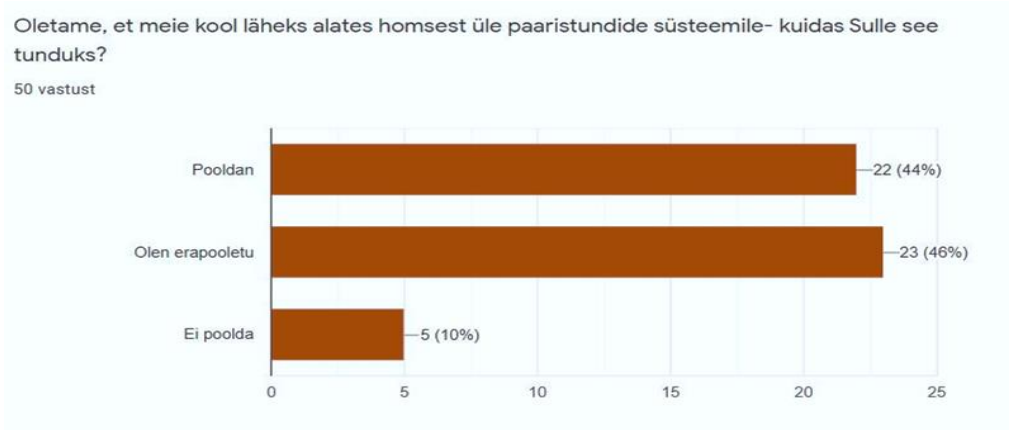
Olukorra kaardistamine

Esmalt viidi läbi muutusi tutvustav infotund, mille käigus kõneleti Tulevikooli programmist üldsõnaliselt ning seejärel tehti lühikoolitus koolipäeva disainimisest. Koolitusest saab lähemalt teavet alapeatükis Sekkumine.

Kaardistatakse õpetajate koolitusvajadus. Koolituse viivad läbi Tulevikooli töögrupi õpetajaid. Koolitusjärgselt viiakse läbi uus vaatlus ning analüüsitakse, kas muutustega on hakatud paremini kohanema. Uurimuse valmimishetkel on muutuste sisseviimine veel jätkuvate tegevustega ja ootab järgmist tsüklit, kuid võimaldab juba teha järeldusi muutuste olemuses.

Võimalikult tõhusa olukorra kaardistamise tarbeks viidi vahetult pärast lühikoolitust läbi küsitlus, mille tulemusena selgus koolipere meelsus muudatuse läbiviimisel. Küsitluses esitati järgmised küsimused: 1) oletame, et meie kool läheks alates homsest üle paaristundide süsteemile - kuidas Sulle see tunduks? (valikvastused: pooldan; olen erapooletu; ei poolda) (vt joonis 1); 2) kas oled valmis paaristunde andma (skaala 1-5: ei ole valmis ja teine äärmus olen täielikult valmis); 3) Põhjenda oma vastust (vt joonis 2)

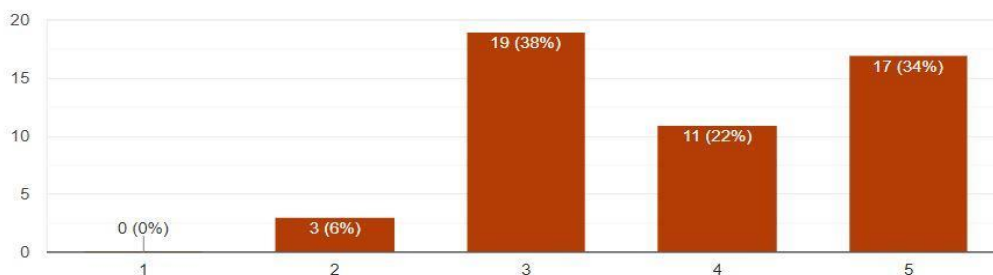

Joonis 1. Tallinna Arte Gümnaasiumi õpetajate valmisolek paaristundidele üleminekuks

Kas oled valmis paaristunde andma?

50 vastust

Joonis 2. TAG õpetajate valmidus paaristundideks (skaala 1-5: ei ole valmis ja teine äärmus olen täielikult valmis); 3) Põhjenda oma vastust

Valim ja andmekogumine

Olukorra kaardistamise küsitlusest võttis osa 50 õpetajat, vastajateks olid kõik need, kes lühikoolitusel osalesid ning vastata tuli vahetult pärast koolitust kohe. Küsitluse vastused on kategoriseeritud kolme gruppi – selgelt vastased, selgelt pooldjad ja selgelt äraootaval seisukohal olevad õpetajad (vt joonis 1).

Pärast koolitust käisid töögrupi liikmed vaatlemas kolmel järgneval nädalal kolleegide tunde. Vaatluse valimis oli kaks kriteeriumi: alustav õpetaja, kellel pole veel õpetajakogemust ning õpetaja, kes andis ülekoollisel õpetajatele suunatud küsimustikus muudatuste sisse viimisel selgelt eitava vastuse. Õpetajad võeti valmisse sel puhul, et nad näisid kõige rohkem olevat hädas tunni struktureerimisega, sh tundide eesmärgistamise,

liikumispauside sisseviimise ja tagasisidestamisega. Vaatlejateks olid kõik Tulevikooli töögrupiliikmed, sh ka töö autor.

Vaatluse tulemuste kaardistamiseks kandis vaatleja oma tulemused sisse selleks loodud tabelisse, milles olid märgitud vaadeldud õpetaja nimi ning kolm tegevust: tunni eesmärgistamine; liikumispaus; tunni tagasisidestamise võtmine/saamine. Vaadeldi 23 õpetajat. Iga Tulevikukooli meeskonnaliige vaatles vähemalt nelja õpetajat. Töö autor vaatles ühte uut ja alustavat õpetajat ja kolme pikema praktikakogemusega õpetajat.

Andmeanalüüs

Pärast vaatlustulemuste saamist võeti meeskondlikult vaatluse alla õpetajate vastused, mille tulemusena kaardistati kolleegide koolitusvajadus. Analüüs kätkes endas arutelu tunnivaatlusprotokollide põhjal (vt LISA 1), vaatlejate vahetut suulist tagasisidet ning ettepanekuid koolitustarviduseks.

Vaatlusprotokollide analüüsimiseks loodi ühine dokument, kus olid olemas vaadeldava õpetaja nimi, vaadeldud õpetaja nimi ning kolm lahtrit: kas õpetaja eesmärgistas tunni, kas õpetaja tegi liikumispausi ja kas õpetaja tagasisidestas oma tundi. Sisestatud andmete põhjal toimus edasine arutelu Tulevikukooli meeskonna igapäevase töökoosolekul. Kõikidel arutelus osalistel olid omad seisukohad ning neid võeti edasiste koolitussammude astumiseks arvesse. Vastuste analüüsis lähtuti hetkeolukorrast ning vastanud õpetajate mõtetest.

Analüüsimeetodina rakendus kvalitatiivne sisuanalüüs. Kvalitatiivset sisuanalüüsi võib üldises tähenduses mõista kui rühma võrdlemisi paindlikke protseduure uuritavate tekstide sisu kirjeldavate süstemaatiliste vaatluste ehk kodeerimisotsustuste tegemiseks. Kvalitatiivset sisuanalüüsi kasutatakse tekstide sisu ja/või kontekstiliste tähenduste uurimiseks, kusjuures keelt kui kommunikatsioonivahendit uuritakse intensiivselt, piirdumata sõnade pelga loendamise ja tekstilised andmed võivad pärineda kas individuaal-, paari-, fookusgrupi- vm intervjuudest, vaatlusprotokollidest /-päevikutest, erinevatest dokumentidest, uuritavate omaloomingust ja kõikvõimalikest meediaväljaannetest (Laherand, 2008).

Iga küsitluses osalenud õpetaja vastust loeti ning analüüsiti põhjalikult ja sõnasõnaliselt. Kuna küsitluses osalenud inimeste vastused kajastusid nimeliselt, siis ei

vajanud eraldi tähelepanu õpetaja vanus, tööstaaž või õpetatav ainevaldkond. Vastused jaotusid kolme põhilisse rühma:

1. Õpetajad, kes olid absoluutselt vastu paaristundidele üleminekuks, sest see tundub nende jaoks olevat liiga töömahukas ettevõtmine ja nad ei näe vajadust uuenduse järele. Kajastusid sellised nüansid, et õpetajal puudub võimalus võtta läbi aines õpetatav õpik ja kuidas on võimalik teada saada, et õpilasel on materjal omandatud (NT ajalooõpetaja: kuidas on võimalik anda 90-minutiga õpiku peatükk, mis oma olemuselt on 45-minuti pikkune). Ka leidsid selles grupis vastanud õpetajad, et õpilasele ei jää paaristundidest vajaliku aega aine seadmiseks ning suure tõenäosusega polegi võimalik kõiki ainealaseid meetodeid võimalik rakendada. Samuti tekitas vastasseisu õpetajal materjalide uuesti ettevalmistamisega seotud ajanappus.

2. Õpetajad, kelle jaoks on paaristundidele üleminek väga hea ja tõhus muudatus, sest siis saab ainealaselt teemadega põhjalikult tegeleda, eriti tuli see välja oskusainete õpetajatel. Näitena võib tuua kehalise kasvatus, kus õpetajate arvamus põhjal saab paaristundides teha palju põhjalikumalt ettevalmistusi mistahes teemal. Veel leidsid selles grupis vastanud õpetajad, et paaristundides saab rakendada mistahes rühmatööde või meeskonnatööde meetodit, katkestamata õpilaste tööindu, mis võib juhtuda nt 45-minutilise tunni toimumisega.

3. Õpetajad, kes olid nii öleda teelahkmel – nad olid nõus paaristundide sisseviimisega, aga vajavad kindlasti edaspidi tõhusat abi paaristundide ülesehitamisel. Näiteks kuidas lõimida aineid, kuidas on võimalik rakendada erinevaid meetodikaid. Lisaks on selles grupis vastanud õpetajate üks probleemkohti see, et kui ainet toimubki ainult üks kord nädalas, võib juhtuda, et õpilane puudub ja jääb väga maha ning ei mõista enam järgmisi teemasid.

Sekkumine

Üheks oluliseks momendiks paaristundide sisseviimisel oli Tulevikukooli meeskonna korraldatud sisekoolitus „Disainides koolipäeva“. Koolitus koosnes kolmest etapist: kõigepealt tutvustati koolipäeva disaini põhimõtteid slaidiloengutega, seejärel toimus ainevaldkondadepõhiste meeskondade iseseisev töö tunnikava koostamisega ja seejärel koguti tagasiside koolitusele. Koolitajateks oli töö autor ja Tulevikukooli teine meeskonnaliige.

Esmalt tuletati õpetajatele meelde elementaarne tõde, et õppimine on pingutust nõudev tegevus. Selgitati taas, et oluline on tunni läbi viimisel meeles pidada, missuguses

positsioonis on ainetund: sissejuhatav tund, uut materjali õpetav tund, kinnistav ja rakendav tund, hindav tund ja analüüsiv tund.

Seejärel anti koolitavatele juba konkreetseid juhiseid, kuidas paaristundi ajalisel jaotada ja missugused osised peavad tunnil selgelt välja joonistuma: tunniks häälestamine, teemasse sissejuhatus, tunnis eesmärgi seadmine, materjalide võimalikud lõimimise momendid, millist metoodikat kasutada, kuidas õpilased omandatud teadmisi tagasisidestasi ning mida õpetaja ise paaristunnist õppis. Koolitajad tegid ka ise koolituse käigus liikumispausi ja hajusmõtteharjutusi, et näidata kätte suunised, millised need võiksid tundides olla.

Pärast slaidide tutvustamist koguti meeskondlikult ja ainevaldkonnapõhiselt kokku eesmärgistamist võimaldavad tegusõnad nagu kirjeldama, vaatlema, seoseid looma, rakendama, hindama, seletama, ühendama, mõtestama, suhestuma, jne.

Ainevaldkonnapõhised meeskonnad said ülesandeks realselt panna kokku ühe 90-minutilise ainetunni, milles olid kõik tunni osised olemas: sissejuhatus, minek peateema juurde, refleksioon. Kirjeldatud pidi olema ka liikumispauside või hajusmõtete harjutused. Võimalusel kasutati lõimimismeetodeid ning prooviti siduda tunni materjali kaheksa läbiva teemaga (Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus 2010). Ajaline piirang oli tunni ettevalmistuseks 60 minutit. Koolituse tagasiside ehk koolituse kolmas etapp on toodud välja peatükis Tulemused.

Tulemused

Kuna antud tegevusuuringus vaadeldakse paaristundide sisseviimiseks tehtavaid muudatusi 2021/2022 õppeaasta esimesel poolel, siis käsitlevad siinsed tulemused just selle perioodi tegevusi.

Esimese uurimisküsimusega sooviti teada saada, millised on õpetajate kõige suuremad probleemkohad paaaristundidele üleminekuks. Selle küsimuse vastuste põhjal selgusid peamistes vastuseisuks asjaolud, et paaristundidele üleminekuks on väga ajamahukas, nõuab suurt planeerimist. Samuti kumab läbi väide, et miks peab õpetaja seniharjunud süsteemi asendama uuega. Õpetajal oli ka kartus, et ta ei jõua läbi võtta aines ettenähtud õpikut.

Need vastused ühtivad olulisel määral probleemi püstitamise ja eesmärkide seadmise peatükis väljatulnud teoreetilise taustaga: kuidas paaristundi struktureerida; kas paaristundidega jõuab ettenähtud ainekava läbida; paaristundidele üleminekuks nõuab väga suurt

ettevalmistust ja on ajamahukas; õpetaja peab seniharjutud süsteemi asendama uuega; õpetaja peab väljuma mugavustsoonist (Making the Most s.a.)

Andmeanalüüsist lähtudes tuli ilmsiks tarve teha laiahaardeline koolitus, mis hõlmab paaristundide osiseid nagu sissejuhatus, põhiteema juurde minek ja tagasisidestamine. Samuti selgus, et õpetajatele jääb tihti arusaamatuks tunni eesmärgistamise sõnastamine.

Vaatlustulemuste kõrvutamisel selgus üllatv tõik, et kõige suurema vastuseisu koolipäeva disainile esitasid need õpetajad, kelle töökogemus on rohkem kui 15 aastat. Vastuseisu saab vaadelda mitmest aspektist: inimesel puudub teadlikkus, miks muudatus on vajalik; puuduvad vajalikud teadmised ja oskused, et neid muudatusi sisse viia ja hirmust, mida muudatus võib olemasolevate ressursidega teha (Change Partners s.a).

Nendest eelandmetest lähtudes viisid Tulevikukooli meeskonna liikmed, sealhulgas töö autor läbi paaristundidele üleminekuks vajaliku sisulise koolituse, millest oli täpsemalt juttu alapeatükis Sekkumine ja mis lahendas teise uurimisküsimuse – mida on selleks vaja teha, et neid probleemkohti ületada.

„Disainides koolipäeva“ kolmas etapp sisaldas töömeeskondade mõtteid. Nad esitasid oma tunniülesehitusel tekkinud küsimused, mille käigus selgusid taas mitmed kitsaskohad. Üheks suurimaks probleemiks oli õpetajal tunni eesmärgi seadamine ja seal polnud vahet, kas see seati koos hüpoteetilise õpilase või ainult õpetaja seisukohalt. Üldiselt oli õpetaja üsna teadlik, millises positsioonis on ainetund ja kuidas selles tunnis tegemistega jätkata, kuid konkreetset eesmärki sõnastada oli enamike õpetajate jaoks keeruline. Takistuseks oli liiga lai eesmärk või liiga kitsas ja ühekülgne eesmärk (õpilane mõistab tunni lõpus Newtoni I seadust; õpilane oskab joonistada kriipsujukut; õpilane tunneb eesti keele käändeid). Liikumispause ja hajusmõtete tehnikates olid õpetajad aga loovad ja paindlikud. Liikumispause ei kasutata igas ainetunnis, kuid õpetajad püüavad seda meeles pidada ja liikumist siiski tundides teha.

Koolitusejärgselt tegi Tulevikukooli töömeeskond uue ringi vaatlusi, kus vaadeldi taas neid õpetajaid, keda eelnevaltki, jälgides, kas muudatused on sisse viidud või mitte ning nende andmete analüüsil lähtuti konkreetsetest vaatlustulemustest: kas esmasel vaatlusel tund eesmärgistati; rakendati liikumispausi ja tagasisidestati tunnis toimunud tegevused; kas teisel vaatlusel samad õpetajad on koolituse läbiviimise tagajärjel muudatused sisse viinud. Üks alustav õpetaja oli koolitusest võtnud maksimumi ning tema koolitusjärgses tunnis olid olemas nii eesmärgistamine, liikumispaus kui ka tagasisidestamine. Kahte selgelt paaristundide vastast õpetajat, kes ka ei eesmärgistanud, ei teinud liikumispause ega tagasisidestanud oma

tunde, ei olnud ühtegi muudatust sisse viinud ja jätkasid täpselt samal viisil nagu esimesel vaatlusel.

Töömeeskonnad esitasid koolituse praktilise osas tunniülesehitusel tekkinud mõtted. Enamik koolitusest osavõtnutest leidis, et 90-minutilise tunni ülesehitus on teostatav ja annab võimalusi mitmekesistada õppetegevust nii õpetaja tasandil kui õpilase tasandil:

1. Eesti keele ja kirjanduse õpetajate hinnangul võimaldas 90-minutiline tund lõimida omavahel nii eesti keele ja kirjanduse tunde (tingimusel, kui samale klassile annab mõlemat ainet üks õpetaja) ning luua mängulisust ka liikumipausidesse; eesmärgistada tundi lihtsama sõnastusega ning vähendada kahe distantsõppeperioodi jooksul tekkinud õpilünki.
2. Matemaatikute hinnangul saab teatud teemasid läbida põhjalikumalt, kuid tekkisid küsimused, kuidas saab kinnitust, kas õpilane on materjali omandanud või mitte, arvestades õpitava materjali hulka.
3. Võõrkeeleõpetuses olid arvamused lahknevad, leiti näiteks, et prantsuse keelt 90-minutilise tunniga ei õpi, see peaks jagunema ikkagi kahe 45-minutilise tunni peale, et õpilasel oleks võimalus leida parem kontakt läbivõetud materjaliga ja seda iseseisvalt kinnistada.
4. Oskusainete meeskond nagu kunstiõpetus ja kehaline kasvatus, olid üksmeelel, et paaristundides saab õpilastega teha praktilisi ülesandeid oluliselt paremini, sest võimaldab mitmekülgsemaid lähenemisi nii tööpõhimõtetele kui esteetilistele aspektidele. Muusikaõpetus jäi selles küsimuses eriaavamusele, kuna muusika ainetunde on tunniplaanis vähe, toimub palju praktilisi harjutusi, mis on seotud koolieluga (laulukoorid, ansamblid jms)
5. Esiplaanile tõusid aga paaristundide sisseviimise suhtes väga kahtleval seisukohal olevate õpetajate arvamused just ajaloo ja ühiskonnaõpetuses. Õpetajate enda sõnastuse põhjal ilmnesisid järgnevad selgitused: õpik on üles ehitatud 45-minutilise tunni kohta ning järgneva teemaga seda teemat siduda ei saa; miks peaks õpetaja harjunud rutiinist välja tulema, kuna mõeldakse välja mingisuguseid asju; õpetaja eesmärgistab alati tunni ja see on õpilase asi vastu võtta. Lisaks leidsid nad, et õpilasel ei jää aega paaristunni nõ asju läbi seedida ja neid enda teadmistesse paigutada. Lisaks leidsid ajalooõpetajad, et kõige paremini töötab siiski ainetunnina loeng ja seda sissejuurdunud mõtteviisi nad ei kavatsegi muuta.

Koolitusest osavõtnute tagasisidest saadi vastused kolmandale uurimisküsimusele – mida on vaja parendada pärast vaatlusi. Tulevikukooli meeskonna ühisel arusaamal leiti, et on vaja tõhustada teadmisi järgmistes aspektides: mida tähendab tunni eesmärgistamine; kuidas siduda liikumispaus tunnitegevustega ning milliseid tagasisidestamise meetodeid saab veel rakendada.

Uuringu piirangud ja edasised tegevused

Kuna Tulevikooli projekti toetusel sisseviidavad muutused käivituvad 2022/2023 õppeaastal ja paaristundide sisseviimine on alles töös, on ees ootamas mitmeid tegevusi. Et õpetaja tasandil oleks muutuste sisseviimine hõlpsam tegevus, rakendab meeskond Noored Kooli programmi välja töötatud maatriksit (vt LISA 2), mis võimaldab vaadelda õpetaja baasoksusi alg-, kesk- ja edasijõudnud tasemel.

Siin võid ka järeldada, et paaristunni süsteemi sisseviimine eeldab terve koolipäeva ja tunniplaani kooskõlastamist, et saaks olla paaristunnid aga ka üksikud ainetunnid, mis on kord nädalas.

TAG-s on kasutusel ainekaartide süsteem - igas ainevaldkonnas on paralleelklassidele ühine ainekaart, kuhu on märgitud kursuse läbivad teemad, tundide arv, peamised materjalid. Paaristundidele üleminekuga seoses tuleb ainekaarte uuendada, vaadata juurde lisaõppematerjale ning ühtlustada õpetajate arusaamu eesmärkidest, mis on ühtlasi seotud ka kooli 2022-2032 arengukavva sissekirjutatud eesmärkidega.

Tänuõnad

Mina, käesoleva lõpueksami praktilise uurimusliku töö autor, tänan oma juhendajaid Ingrid Koni ja Pihel Hunt'i koostöö, tagasiside ja vajalike nõueannete eest. Tänan uuringus osalenud õpetajaid ning kogu Tulevikukooli projektis osalenud meeskonnaliikmeid koostöö ja mõistvuse eest. Tänan väga oma lähedasi, oma perekonda mõistvuse ja toetuse eest.

Autorsuse kinnitus

Kinnitan, et olen koostanud ise käesoleva lõputöö ning toonud korrekselt välja teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

Sirly Hiimäe

/digitaalselt allkirjastatud/

25.05.2022

Kasutatud kirjandus

Akkerman, S., and A. Bakker. (2011). Boundary Crossing and Boundary Objects. *Review of Educational Research* 81 (2), 132–169.

Change Partners (s.a) <https://changepartners.lt/en/about-prosci/>

Dent, E. B., & Goldberg, S. G. (1999). Resistance to Change A Limiting Perspective. *The Journal of Applied Behavioral Science*, 35(1), 45-47.

Eisenschmidt, E., Vanari, K., & Tammets, K. (2020). Tulevikukool: Eesti kooliuuenduse praktikast. *Haridusmõte (lk 507-535)*. Tallinn: TLÜ Kirjastus.

Häidkind, P. & Oras, K. (2016) Kaasava hariduse mõiste ning õpetaja ees seisvad ülesanded lasteaedades ja esimeses kooliastmes. *Eesti Haridusteaduste Ajakiri*, nr 4(2), 2016, 60–88

Laherand, M.-L. (2008). *Kvalitatiivne uurimisviis*. Tallinn: Infotrükk.

Lutsoja, K., Matina, J., Rebane, M. (2021) *Üldhariduskoolide 2021. aasta rahuloluküsitluste tulemused*. <https://harno.ee/sites/default/files/documents/2022-01/%C3%9Cldhariduskoolide%20rahulolu-%20ja%20koolikeskkonna%20k%C3%BCsitluste%20riiklik%20aruanne%202021.pdf>

Löfström, E. (koost) (2010) *Tegevusuuringu käsiraamat*. Välja antud Sihtasutus Eduko toel.

Making the Most of a 90-Minute Block (s.a) <https://www.cultofpedagogy.com/block-scheduling/?fbclid=IwAR1na64iFSs1PkVZ5wCrIxQ9BRRRjhw1Dqz1NzPzELgLMqYrmOImk7QJL4o>

Pedaste, M.(s.a.). *Nüüdisaegne õpikäsitus*

http://www.pedagogicum.ut.ee/sites/default/files/www_ut/nuudisaegne_opikasitus_margus_pedaste.pdf

Põhikooli riiklik õppekava (2010). Riigi Teataja I 2010, 6, 22.

<https://www.riigiteataja.ee/akt/13273133>

Tallinna Arte Gümnaasium <https://www.tallinn.ee/est/arte/>

Tulevikukool <https://www.tlu.ee/HIK/tulevikukool>

Õpikäsitus: Teooriad, uurimused, mõõtmine. Analüütiline ülevaade. (2017)

<http://www.tlu.ee/public/opikasitus/mobile/index.html#p=9>

Lisa 1

Vaatlusprotokoll

Vaatluskuupäev:

Vaadeldav õpetaja

Vaadeldud tund:

Mis läks tunnis hästi

Vaatluse tagasiside

Vaatluse põhirõhud:

1) tunni eesmärgistamine

2) liikumispaus

3) tagasiside võtmine õpilastelt

Mis on paranduskohad

Lisa 2

Kompetents	Tegevus	Algtase	Kesktaase	Edasijõudnud tase
<i>Innustab pingutama, kaasab (Ka)</i>	Loob arengut ja loovust toetava vaimset, emotsionaalselt ja füüsiliselt turvalise õpikeskkonna. (Ka.1)	Püüab luua toetavat õpikeskkonda ja teab, millist mõju omab keskkond klassile.	Loob turvalise õpikeskkonna läbi eneseväljenduse (räägib, tunnustab, märkab, väljendab olulisi väärtusi, reageerib, kui nendega on vastuolu).	Loob klassi väärtused ja ootused koos süsteemide ja rituaalidega, mis neid kinnistavad, et kõik õpilased tunneksid end turvaliselt, väärtustatuna.
<i>Planeerib eesmärgipäraselt (Pl)</i>	Planeerib oma tööd. Teeb töökava, jagades eesmärgiks olevad õpitulemused õppeperioodi peale. On valmis oma plaane vastavalt reaalsele olukorrale parandama. * Õppeperiood võib olla nädal, kuu, veerand, trimester vms. (Pl.1)	Püüab teha plaane ja jagada õpitulemused töökavas ära konkreetse õppeperioodi peale	Kannab õpitulemused töökavasse enne õpetamist ja sõltuvalt õppesisust varub õpetamiseks aega.	Kannab õpitulemused töökavasse enne õpetamist ja sõltuvalt õppesisust varub õpetamiseks aega. Kohandab ja täiendab plaane vastavalt reaalsele õpiolukorrale.
	Koostab üksikasjalikke, eesmärgistatud tunnikavasid, nii et õpilased, kes edukalt tunni tegevused lõpuni viivad, on eesmärgiks seatu omandanud. (Pl.2)	Püüab koostada eesmärgistatud tunnikava, kus on välja toodud tunni käik ja sisu.	Koostab eesmärgistatud tunnikava. Tunni sisu on eesmärgist tuletatud. Õppetegevus ühtib eesmärgi, tunni sisu ja hindamisega.	Koostab mitmeosalise eesmärgistatud tunnikava. Tunni tegevused teenivad õppijatega jagatud tunni eesmärki, mis on sõnastatud õpitulemusena. Õpilased, kes on tegevused edukalt ära teinud, liiguvad pikaajaliste eesmärkide poole.
	Loob klassiruumis kasutatavad protseduurid (üleminekid, alustamine, lõpetamine, materjalide jagamine), mis annavad õppimisele struktuuri ja viivad õppimiseks kulutatava aja ja selle kvaliteedi maksimumini. (Pl.3)	Pingutab klassiruumis kasutatavate protseduuride loomisel ja nende õpilastele tutvustamisel, et tunnid sujusid.	Töötab välja protseduure, mis muudavad tunni sujuvamaks ja loovad täiendavat õppimisaega. Juhendab õpilasi protseduuride järgimisel.	Arendab ja kasutab koostöös klassiga protseduure, mis teevad õppeprotsessi efektiivseks, säästavad energiat õpetamise jaoks ning mille järgimist saavad juhtida õpilased ise.
	Loob või võtab kasutusele läbipaistva hindamise põhimõtted või tagasiside plaani, mis võimaldab jälgida, milline on õpilaste areng eesmärkide suunas. (Pl.4)	Püüab luua või kasutusele võtta hindamise põhimõtted, mille järgimine kirjeldab õpilaste arengut eesmärkide suunas.	Kasutab ning jagab õpilastega hindamise põhimõtteid, mille järgimine kirjeldab õpilaste arengut eesmärkide suunas.	Kasutab ja arendab õpilastega hindamise põhimõtteid, mis annavad ülevaate õpilaste ja klassi arengust eesmärkide saavutamisel ning aitavad tuvastada, millele peavad õpilased eesmärkide saavutamiseks keskenduma.
<i>Teostab tõhusalt (Tõ)</i>	Esitab akadeemilist sisu selgelt ja juhib õpilaste harjutamist, nii et kõik õpilased on kaasatud ja neil on	Püüab selgitada ja anda juhiseid arusaadavalt.	Selgitused ja tööjuhised on enamasti selged, korrektsed ning tunni osaga kooskõlas. Kontrollib, et juhised	Selgitused ja tööjuhised on selged, korrektsed, õpilastele tähenduslikud ning tunni osaga kooskõlas. Veendub, et juhised oleksid

	võimalik eesmärgiks seatu omandada. (Tõ.1)		oleksid õpilastele arusaadavad.	õpilastele arusaadavad, tehes vajadusel kohandusi.
	Kontrollib õpilaste arusaamist, esitab küsimusi, kuulab ja jälgib. Annab õpilaste võimalikku reaktsiooni arvestades tagasisidet, et tagada teadmiste ja oskuste omandamine. (Tõ.2)	Esitab õpilastele küsimusi või kasutab teisi meetodeid, millega püüab mõista, kui palju õpilased aru saavad.	Omab ettekujutust, kuidas õpilased teemast aru saavad. Seab vastustele kõrgeid ootusi ja ütleb õpilastele, kas need vastavad kriteeriumidele.	Omab süsteemset ettekujutust õpilaste arusaamisest. Seab kõrgeid ootusi, esitab kõrgema taseme mõtlemist soodustavaid küsimusi ja õpetab õpilasi oma vastuste korrektsust hindama ja sõnadesse panema.
	Pingutab järjepidevalt selle nimel, et õpilased käituvad ja õpivad vastavalt ootustele ja kokkulepetele. (Tõ.3)	Reageerib ebakohasele käitumisele. Ootused käitumisele ei ole selgelt kokku lepitud.	Seab õpilaste käitumisele kõrgeid ootused ja selgitab neid ennastkehtestavalt. Liigseid arutelusid ootuste üle ei teki, sest need on mõistlikult kehtestatud.	Lepib õpilastega kokku ootused käitumisele õpilastele tähenduslikul viisil ning jõustab kokkuleppeid tõhusalt ja järjepidevalt.
<i>Töötab sihikindlalt (Si)</i>	Säilitab tervise ja energia, mis on vajalik saavutamaks ambitsioonikaid eesmäärke. (Si.1)	Annab mentorile või tuutorile teada, kui on energiat või motivatsiooni kaotamas ja püüab seda ennetada.	Annab mentorile/tuutorile konstruktiivselt märku, kui on energiat või motivatsiooni kaotamas, otsib ja katsetab lahendusi.	Teeb ära olulised asjad ja jätab endale aega puhkamiseks, et säilitada energiat ja motivatsiooni.
<i>Väärtustab professionaalset arengut (Pr)</i>	Võtab vastutuse ja initsiatiivi, et pakkuda oma õpilastele parimat võimalikku haridust. (Pr.1)	Vastutab talle usaldatud ülesannete eest. Probleemide ilmnemisel vajab teiste inimeste tuge, et avastada tema mõjuväljas olevaid lahendusi.	Võtab vastutuse selle eest, et iga õpilane õpib. Probleemide ilmnemisel otsib lahendusi enda mõjuväljas.	Võtab vastutuse õpilaste individuaalsust arvestavalt eduka haridustee eest. Töötab probleemide ennetamiseks ja lahendamiseks aktiivselt koos teiste inimestega.
Suhtleb mõjusalt (Su)	Suhtleb proaktiivselt ja avatult õpilaste, kolleegide, lastevanemate, mentori ja teiste osapooltega. (Su.1)	Teeb koostööd õpilaste, kolleegide, lapsevanemate, mentori ja teiste osapooltega. Järgib omavahelise suhtlemise kokkuleppeid.	Märkab, tunnustab ja innustab erinevaid osapooli. Loob häid suhteid õpilaste, kolleegide, lapsevanemate, mentori ja teiste osapooltega ning mõistab ka neid, kellel on temast erinevad hoiakud.	Märkab, tunnustab ja innustab õppijat, lapsevanemat, kolleegi ja teisi osapooli viisil, mis loob hea tööõhkkonna ning usalduslikud suhted. Mõistab teise inimese positiivset kavatsust ning seisukohti; arutab eriarvamusi ühisosa pinnalt.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Sirly Hiimäe,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose, Paaristundide sisseviimine Tallinna Arte Gümnaasiumis koostöös Tulevikooli programmiga, mille juhendajateks on Ingrid Koni ja Pihel Hunt, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Sirly Hiimäe

25.05.2022